

για την ασφάλεια

χόμενη κυρίως, αλλά όχι αποκλειστικά, από το απώτερο δεξιό άκρο του πολιτικού φάσματος, το αντισυστημικό μένος (κάθε άλλο παρά αποκλειστικά ελληνικό φαινόμενο και όχι πάντοτε αδικαιολόγητο) προκαλούν δικαιολογημένη ανησυχία. Η αλλαγή του ορισμού και των αντιλήψεων για την ασφάλεια, η διαπερατότητα των συνόρων και η αυξανόμενη διεθνικότητα των προβλημάτων ασφαλείας

περιπλέκουν την κατάσταση. Στο πλαίσιο ενός απαραίτητου δημοσίου διαλόγου, το Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), σε συνεργασία με «ΤΑ ΝΕΑ», ζήτησε από επιφανείς ειδικούς να σχολιάσουν διάφορες πτυχές του ζητήματος.

Ο Θάνος Π. Ντόκος είναι γενικός διευθυντής στο ΕΛΙΑΜΕΠ

Αναίμακτη εισβολή

ΤΟΥ ΡΩΜΑΝΟΥ ΓΕΡΟΔΗΜΟΥ

Οι ψευδείς ειδήσεις, δηλαδή η παραπληροφόρηση, ήταν και παραμένει θεμελιώδες συστατικό της προπαγάνδας στην εγκώρια και διεθνή πολιτική. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια παρατηρούμε μία ραγδαία εξάπλωση του φαινομένου, ειδικά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Η αρχιτεκτονική του Διαδικτύου δημιουργεί το ιδανικό θερμοκήπιο για την καλλιέργεια σύγχυσης: πολυδιάσπαση πηγών, ταχύτατη διασπορά φημών, κατάρρευση μηχανισμών δημοσιογραφικού ελέγχου, φόβος, ανωνυμία, πόλωση.

Στρατηγικός στόχος των ψευδών ειδήσεων δεν είναι ο επηρεασμός της κοινής γνώμης για την ερμηνεία μιας είδησης. Μέσω του όγκου, της ποικιλομορφίας και της αναπαραγωγής απ' τους ίδιους τους πολίτες, οι ψευδείς ειδήσεις οδηγούν σε σωρευτική αποσταθεροποίηση του πολιτικού συστήματος.

Η φύση του πολέμου αλλάζει. Ο υβριδικός πόλεμος συμπεριλαμβάνει επιχειρήσεις ειδικών δυνάμεων, προβοκάτσιας, κυβερνοεπιθέσεις, οικονομικό εκβιασμό, οργανωμένο έγκλημα, τρομοκρατία. Οι ψευδείς ειδήσεις είναι ένα πολύτιμο εργαλείο ψυχολογικών επιχειρήσεων γιατί διαβρώνουν τα θεμέλια της φιλελεύθερης δημοκρατίας: την πίστη, δηλαδή, μιας κοινωνίας στις αρχές του κράτους δικαίου, στον κοινοβουλευτισμό και στους θεσμούς. Δημιουργούν κλίμα αστάθειας και αναπροσανατολίζουν ιδεολογικά την κοινή γνώμη.

Η θεσμική και πολιτισμική αποσάθρωση είναι σταδιακή, αφανής και άρα δύσκολο να αντιμετωπιστεί. Τα φυσικά σύνορα της επικράτειας δεν έχουν παραβιαστεί εμφανώς, αλλά οι άμυνες της κοινωνίας αρχίζουν να κάμπτονται και, εν τέλει, βασικές λειτουργίες της αρχίζουν να επηρεάζονται από τους επιτιθέμενους, οι οποίοι εμφανίζονται ως δημοφιλείς προστάτες. Ο παραγωγός ψευδών ειδήσεων αποκτά ελευθερία κινήσεων μέσα στη χώρα χωρίς να έχει ανοίξει μύτη. Πρόκειται, με άλλα

λόγια, για μία εισβολή. Αναίμακτη μεν, εισβολή και επικυριαρχία δε.

Είναι πλέον ξεκάθαρο ότι τα διαδοχικά κύματα ψευδών ειδήσεων που «χτυπάνε» την επικαιρότητα στη Δύση δεν οφείλονται σε σύμπτωση. Πίσω τους κρύβεται μία καλά οργανωμένη στρατηγική εκ μέρους της Ρωσίας, με στόχο τη διείσδυση στα πολιτικά συστήματα και την παρέμβαση στις εσωτερικές εξελίξεις των δυτικών κοινωνιών. Πολλαπλές έρευνες αποκαλύπτουν μία τεράστια βιομηχανία παραγωγής ψευδών ειδήσεων που ξεκινούν από συγκεκριμένες γεωγραφικές τοποθεσίες (π.χ. τη Βελεσά της ΠΓΔΜ ή το Ολγκίνο της Ρωσίας), ακολουθούν ένα συμβατικό ωράριο εργασίας (ώρα Μόσχας), και χρησιμοποιούν συγκεκριμένες μεθόδους για τις επιθέσεις παραπληροφόρησης (hashtags, κατασκευασμένους λογαριασμούς, ρομποτική αναπαραγωγή).

Αυτά συμβαίνουν σε προσεκτικά επιλεγμένες συγκυρίες: σε δημοψηφίσματα (π.χ. Σκωτία 2014, Βρετανία 2016)· στη διάρκεια της μεταναστευτικής κρίσης του 2015 στη Γερμανία· σε προεδρικές εκλογές (ΗΠΑ 2016, Γαλλία 2017)· στο Μακεδονικό το 2018. Σε χώρες όπως η Τσεχία, η Σλοβακία, η Ουγγαρία, η Βουλγαρία και η Φινλανδία, ρωσικά συμφέροντα και χάκερ του Κρεμλίνου έχουν εγκαθιδρύσει μηχανισμούς παραγωγής ψευδών ειδήσεων, κυβερνοεπιθέσεων και πολιτικής επιρροής. Μετά την – αποδεδειγμένα πλέον ενορχηστρωμένη από το Κρεμλίνο – επίθεση με χημικά όπλα στο Σόλσπερι της Αγγλίας, τα ελεγχόμενα από το κράτος ρωσικά ΜΜΕ διέδωσαν ούτε μία, ούτε δύο, αλλά 38 διαφορετικές θεωρίες. Στόχος δεν ήταν η προώθηση μιας κυρίαρχης ερμηνείας αλλά η απαξίωση των βρετανικών Αρχών ασφαλείας.

Ο Ρωμανός Γεροδήμος είναι αναπληρωτής καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Bournemouth

Η ταύτιση τρομοκρατίας και μετανάστευσης

Τα τελευταία χρόνια η Ευρώπη έχει βρεθεί αντιμέτωπη με δύο σημαντικές κρίσεις που έχουν άμεσες ή έμμεσες διαστάσεις ασφαλείας. Οι αυξημένες μεταναστευτικές πιέσεις και η προσφυγική κρίση το 2015-2016 καθώς και οι επαναλαμβανόμενες τρομοκρατικές επιθέσεις τις ίδιες χρονιές δημιούργησαν μια γενικευμένη κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Όπως είναι αναμενόμενο, το αίσθημα της ανασφάλειας και της απειλής κυριάρχησε σε όλα τα επίπεδα της δημόσιας ζωής και κυρίως στον δημόσιο λόγο (πολιτικό και ενημερωτικό). Η προβληματική και φορτισμένη κατάσταση, σε συνδυασμό με την πίεση προς τις ηγεσίες για την ανάληψη μέτρων διαχείρισης, οδήγησε σε μια λανθασμένη και χωρίς σοβαρή τεκμηρίωση ευθεία σύνδεση της μετανάστευσης με την ισλαμιστική τρομοκρατία. Πρακτικά, στον δημόσιο διάλογο κυριάρχησε η εντύπωση πως ανάμεσα στους πρόσφυγες και στους μετανάστες είχε διεισδύσει ένας μεγάλος αριθμός μεταναστών του ISIS. Όμως οι σχετικές υπηρεσίες της ΕΕ (Frontex και Eurorol) σε καμία περίπτωση δεν επιβεβαίωσαν αυτή την προβληματική προσέγγιση για «εισβολή τρομοκρατών στην ΕΕ μέσω των μεταναστευτικών οδών». Ωστόσο, κυρίως η Frontex διατύπωσε την αναγκαιότητα εκτίμησης κινδύνου για το ενδεχόμενο διείσδυσης τρομοκρατών.

ΤΟΥ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΚΑΡΑΤΡΑΝΤΟΥ

Ο δημόσιος διάλογος, και κυρίως αυτός που διεξάγεται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, χαρακτηρίζεται από υπερβολικές συνδέσεις, μονόπλευρη παρουσίαση απόψεων, παραπληροφόρηση αλλά και fake news. Είναι χαρακτηριστικό πως πάρα πολλοί χρήστες του Facebook αναρτούσαν φωτογραφίες με τις οποίες προσπαθούσαν να τεκμηριώσουν πως κάποιοι πρόσφυγες ήταν ενταγμένοι στο ISIS. Παράλληλα υπάρ-

χει μια συνεχόμενη ροή αποσπασματικών και ψευδών ειδήσεων που συνδέσει άμεσα το Ισλάμ ως θρησκεία με την τρομοκρατία και τη βία. Μία ακόμη διάσταση που δημιουργεί προβλήματα και έχει κυριαρχήσει επίσης είναι αυτή που προσπαθεί με θεωρίες συνωμοσίας να ερμηνεύσει το γιατί οι πρόσφυγες και οι μετανάστες επιλέγουν να ταξιδέψουν στην Ευρώπη και όχι σε χώρες της περιοχής. Δυστυχώς, αυτός ο προβληματικός διάλογος δεν περιορίζεται μόνο στο επίπεδο των κοινωνικών δικτύων και των συζητήσεων των πολιτών. Αντίστοιχες προβληματικές αναλύσεις και «έρευνες» έχουν δημοσιευτεί ακόμη και σε έγκριτα ΜΜΕ. Η ευθύνη των ΜΜΕ και των δημοσιογράφων είναι ιδιαίτερος κρίσιμη σε τόσο φορτισμένα ζητήματα και θα έπρεπε τουλάχιστον να διαχωρίζουν αυτά τα δύο σημαντικά θέματα ώστε να μπορούν να συμβάλλουν στην καλύτερη κατανόηση των απειλών. Η τελευταία πτυχή της προβληματικής συζήτησης αφορά επιστήμονες και ειδικούς, οι οποίοι στην εποχή της γρήγορης ενημέρωσης αντί να διαμορφώσουν με επιχειρήματα τον δημόσιο διάλογο παρασύρονται από την αναγκαιότητα να διατηρηθούν στην επικαιρότητα ακόμη και με επιστημονικές ακροβασίες.

Η τρομοκρατία και οι αυξημένες μεταναστευτικές πιέσεις είναι τα κυρίαρχα ζητήματα για την ευρωπαϊκή ασφάλεια σήμερα. Σαφώς και υπάρχουν συνδέσεις μεταξύ των δύο, όπως άλλωστε συμβαίνει με όλες τις απειλές νέου τύπου που περιπλέκονται, αλλά αυτό δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση πως είναι ταυτόσημα. Η τρομοκρατία είναι ένας από τους βασικούς λόγους της έκρηξης των εσωτερικών εκποτισμών και των προσφυγικών ροών από τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική. Επίσης, αλλοδαποί τρομοκράτες μαχητές έχουν χρησιμοποιήσει (σε περιορισμένη όμως έκταση), και πιθανότατα θα το κάνουν και στο μέλλον, τις μεικτές ροές για να διεισδύσουν παράνομα στην Ευρώπη. Τέλος, μια σημαντική πρόκληση είναι και η ριζοσπαστικοποίηση προσφύγων και μεταναστών. Ωστόσο, για να μπορέσουμε να διαχειριστούμε αποτελεσματικά τόσο την απειλή της τρομοκρατίας και της ριζοσπαστικοποίησης όσο και τις αυξημένες μεταναστευτικές πιέσεις θα πρέπει να βάλουμε τα δύο θέματα στη σωστή τους βάση για να προωθηθούν και οι αντίστοιχες απαντήσεις. Σε αυτή την προσπάθεια η συμβολή όσων μετέχουν στον δημόσιο διάλογο είναι καταλυτική.

Ο Τριαντάφυλλος Καρατράντος είναι διεθνολόγος, ειδικός σε θέματα ασφαλείας